

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi digitaalisten palvelujen tarjoamisesta sekä sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain 5 §, 6 § ja 7 §:n 1 momentin kumoamisesta

Johdanto

Valtiovarainministeriö pyytää lausuntoja liitteenä olevasta luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi digitaalisten palvelujen tarjoamisesta sekä sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain 5 §, 6 § ja 7 §:n 1 momentin kumoamisesta.

Tausta

Euroopan unionin direktiivi julkisen sektorin elinten verkkosivustojen ja mobiilisovellusten saavutettavuudesta tuli voimaan 22.12.2016. Jäsenvaltioiden kansalliset lait ja asetukset sekä hallinnolliset määräykset tulee saattaa direktiivin mukaisiksi 23.9.2018 mennessä. Valtiovarainministeriö asetti 31.1.2017 työryhmän valmistelemaan saavutettavuusdirektiivin kansallista toimeenpanoa. Työryhmän toimikausi on 1.2.2017–31.10.2018.

Esityksessä ehdotetaan myös kumottavaksi eräitä sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain (13/2003) säännöksiä, jotka osittain ovat rinnakkaisia ehdotettavan uuden lain kanssa. Näiden säännösten (luku 2) valmistelu on tehty valtiovarainministeriön virkatyönä

Tavoitteet

Ehdotettavalla lailla pyritään edistämään digitaalisten palvelujen laadukasta ja tietoturvallista tarjoamista julkisella sektorilla sekä saavutettavuusvaatimuksilla parantamaan yhteiskunnan erityisryhmien edellytyksiä selvittää omatoimisesti julkisen sektorin digitaalisten palvelujen käytöstä. Laissa säädettäisiin keinoista, joilla digitaalisten palvelujen saavutettavuutta edistettäisiin sekä varmistettaisiin saavutettavuusvaatimusten tehokas toimeenpano. Lisäksi ehdotuksessa ehdotetaan säädettäväksi viranomaisten sekä muiden julkista hallintotehtävää hoitavien velvollisuudesta järjestää digitaaliset palvelut hallinnon asiakkaille sekä tähän järjestämiseen liittyvistä velvollisuuksista.

Ehdotettavan lain 2 luvun säännökset eivät liity saavutettavuusdirektiivin kansalliseen täytäntöönpanoon, vaan tarkoituksena on koota julkisen sektorin toimijoiden digitaalisten palvelujen tarjoamista koskevat yleiset säännökset ja niistä johtuvat vaatimukset yhteen lakiin.

Kysymykset

1. Yleiset kommentit lakiehdotuksesta

Pelastakaa Lapset pitää hyvänä sitä, että viranomaisten sähköisten palveluiden saavutettavuudesta säädetään lailla ja toivomme, että laki kattaa myös yhdenvertaisuuden lasten ja nuorten osalta.

2. Kommentit lakiehdotuksen pykäliin ja yksityiskohtaisiin perusteluihin

1 luku: Yleiset säännökset

Ei kommentoitavaa.

2 luku: Viranomaisten digitaalisten palvelujen järjestäminen yleisölle

Pelastakaa Lapset kiinnittää huomiota digitaalisten palvelujen tarjoamista koskevan lakiehdotuksen 6 §:ään, jossa säädetään palvelun käyttäjän tunnistamisesta. Pykälä on sinänsä onnistunut, emmekä esitä muutoksia siihen, mutta sen seurauksena on syytä tarkastella uudelleen vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä luottamuspalveluista annetun lain 20 §:ää.

Digitaalisten palvelujen tarjoamista koskevan lain 6 §:n 2 momentin mukaan palvelun käyttäjä on tunnistettava, jos digitaalisen palvelun tietosisältöön sisältyy salassa pidettäviä tietoja. Tunnistaminen tapahtuu hallinnon yhteisistä sähköisen asiain tukipalveluista annetun lain 3 §:n 4 kohdassa tarkoitettua luonnollisen henkilön tunnistuspalvelua tai muuta vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä luottamuspalveluista annetussa laissa tarkoitettua vahvaa sähköistä tunnistamista käyttäen. Tällaisia tunnistuspalveluita ovat käytännössä verkkopankkitunnukset, mobiilivarmenne ja henkilökortti.

Ongelma lapsen oikeuksien toteutumisen takaamiseksi on se, että osa näiden tunnistuspalveluiden tarjoajista rajoittaa tunnistusvälineen myöntämistä iän perusteella. Rajoittaminen ei ole johdonmukaista vaan esimerkiksi vain osa pankeista on rajannut verkkopankkitunnusten myöntämistä iän perusteella. Samoin vain osa mobiilivarmennetta tarjoavista palveluntuottajista on rajoittanut palvelua iän perusteella.

Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta pyrkii siihen, että viranomaisten palvelut olisivat kaikkien saavutettavissa myös sähköisesti. Tämän tulisi koskea myös lapsia ja nuoria. 6 §:n perusteluteksteissä vahvaa sähköistä tunnistamista vaativiksi palveluiksi mainitaan sosiaalihuollon palvelut, oppilashuollon palvelut ja palvelut, joissa voi tarkastella terveydentilaa koskevia tietoja.

Nämä ovat kaikki sellaisia palveluita, joissa lasten ja nuorten oikeus osallisuuteen ja pääsy itseään koskevaan tietoon ja sen käsittelyyn ovat hyvin keskeisiä. Lapsilla on YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen Artiklan 12 mukaan oikeus ottaa osaa päätöksentekoon ja saada tietoja itseään koskevista asiakirjoista. Siksi on erityisen tärkeää, että lasten ja nuorten mahdollisuutta osallisuuteen ei rajoiteta rakenteellisista ja teknisistä syistä, vaan mahdollisten rajoitusten tulisi perustua aina yksilökohtaiseen harkintaan, jota tekevät lapsen kanssa suoraan tekemisissä olevat viranomaiset ja lapsen huoltajat.

Vaikka osa tunnistuspalveluista on sellaisia, joita myös lapset voivat saada käyttöönsä, ei voida ajatella, että tunnistuspalveluun liittyvistä ehdoista tulisi perustelu pankin tai

puhelinoperaattorin vaihtamiselle. Henkilökortti puolestaan ei ole saavutettavissa kaikille maahanmuuttajille.

Siksi Pelastakaa Lapset ehdottaa, että vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä luottamuspalveluista annetun lain 20 §:ään lisätään vaatimus siitä, että sähköisen tunnistuspalvelun tarjoajan tulee tarjota palvelua yhdenvertaisesti siten kuin perustuslain 6 §:ssä tarkoitetaan. Täten tunnistuspalvelun tarjoaja ei saisi evätä tai rajoittaa tunnistusvälineen myöntämistä iän tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Perustuslain 6 §:n mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Lisäksi yksi YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen läpileikkaavista periaatteista on syrjimättömyyden varmistaminen kaikessa sopimuksen täytäntöönpanossa.

3 luku: Digitaalisten palvelujen saavutettavuus

Ei kommentoitavaa

4 luku: Saavutettavuusvaatimusten valvonta ja oikeussuoja

Ei kommentoitavaa

5 luku: Erinäiset säännökset

Ei kommentoitavaa

3. Kommentit vaikutusten arviointiin

Pyydämme erityisesti arvioimaan esitettyjä taloudellisia vaikutuksia suhteessa lausunnonantajan omaan tilanteeseen tai näkemykseen.

Lakiesityksen vaikutus lapsiin ja nuoriin on todettu varsin suppeasti. Hallitus on nykyisellä toimintakaudellaan hallitusohjelmassaan sitoutunut tekemään lapsi- ja perhevaikutusten arviointia. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen artikla 3:1 määrää, että kaikissa julkisen ja yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

Sopimus velvoittaa, että lapsen edun tulee olla keskeinen päätöksentekoa ohjaava periaate. Siksi laista digitaalisten palvelujen tarjoamisesta tulisi tehdä kattava lapsivaikutusten ennakoarviointi, jossa huomioidaan perusteellisesti lain vaikutukset lapsen oikeuksien toteutumiseen. YK:n lapsen oikeuksien sopimus suosittaa lapsivaikutusten ennakoarvioinnin (ex ante) tekemistä kaikista lapsiin vaikuttavista ja kohdistuvista päätöksistä. Lapsen näkökulma tulee artiklan mukaan huomioida päätösten suunnitteluvaiheessa, lainvalmistelussa, määrärahojen ja muiden resurssien jaossa sekä näiden prosessien arvioinnissa. Artiklan mukaan lapsen edun kriteerit tulee määrittää lainsäädännössä tai lain perusteosassa. Näiden kriteerien perusteella viranomaisten ja tuomioistuinten tulisi harkita lapsen etua. Tällöin tulisi myös arvioida päätöksen ja sen eri vaihtoehtojen mahdolliset myönteiset ja kielteiset vaikutukset lapsiin. http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2015/04/lapsivaikutusten_arviointi.pdf

Lakiehdotuksen valmistelussa tulee myös huomioida lasten ja nuorten yhdenvertaisuuden toteutuminen siten, että arvioinnissa pyritään aktiivisesti tunnistamaan ne lapsiryhmät, joiden oikeuksien täytäntöönpano voi vaatia erityisiä toimenpiteitä. YK:n lapsen oikeuksien komitea antaa Yleiskommentissa (no: 5) YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen ratifioineille jäsenvaltioille ohjeita siihen, miten valtioiden tulee taata kaikkien lasten ja lapsiryhmien

yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys. Kyseisen lakiehdotuksen valmistelussa onkin arvioitava mm. sähköisen tunnistautumisen kohdalla eri lapsiryhmien, kuten esimerkiksi maahanmuuttajalasten, mahdollisuuksia käyttää yhdenvertaisesti digitaalisia palveluita.

http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2015/03/CRC_GC_2003_5_julkaisu.pdf

Taloudellisia vaikutuksia arvioitaessa tulisi myös ottaa huomioon YK:n lapsen oikeuksien komitean Yleiskommentti 19. julkisesta budjetoinnista lasten oikeuksien toteuttamiseksi (Artikla 4).

http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2015/03/CRC_C_GC_19_julkaisu.pdf

4. Muut kommentit

Ei kommentoitavaa